

פירושים שאינם למותר / נתן אלתרמן

1 פירושה של התנחלות

הממשלה עומדת, כנראה, להחליט בימים אלה בענין ההתנחלות בשטחים המוחזקים, ובעוד הדיון נמשך ראוי שנדע כי המחלוקת בשאלה זו אינה רק פלוגתא של טאקטיקה או התנצחות של גישות שונות הבאות לקבוע מהו הצעד הנכון בשעה זו.

אין זו שאלה של צעד זה או אחר, או של שעה זו או אחרת.

הענין העומד להכרעה הוא ענין שביסוד, הן מן הבחינה העקרונית והן למעשה.

משמעותה של החלטה שלילית, בשאלה זו, לא תהא שונה במהותה מן המשמעות שהיינו עומדים בפניה אילו הוחלט בשעתו, באחת מתקופות ההתנצחות הרבות שידעה הציונות לאורך קורותיה, להפסיק את העבודה המעשית בארץ-ישראל, עבודת ההתישבות והבנין והעליה, עד להכרעה המדינית. ההבדל הוא רק בכך שהחלטה שלילית כזאת כיום אין פירושה דחיה עד לקונגרס הציוני הבא או עד למושב הבא של הוועד הפועל הציוני. החלטה שלילית כזאת כיום – פירושה עשוי להיות סופי, ללא אפשרות ערעור וחרטה.

השאלה היא אם לעשות את הדבר שההגיון ויצר-הקיום גוזרים עלינו לעשותו, או להחמיץ מועד היסטורי שאין להשיבו.

נוסיף ונומר רק עוד זאת:

אם תתקבל עמדתם של שוללי ההתנחלות, הרי פירושו של דבר, מבחינה פוליטית, הוא שממשלת ישראל מאשרת שמפת הגבולות של המדינה, לפי גירסתה, היא מפת הגבולות שלפני מלחמת-ששת-הימים. הקו הירוק.

וזאת על אף כל ההצהרות שגבול שביתת-הנשק עבר ובטל מן העולם.

2. פירושן של "התקפות אישיות"

מצדדים שונים נשמעו אצלנו בזמן האחרון התרעות על ירידתה של רמת הוויכוח הציבורי, בשל "התקפות אישיות" שהיריבים תוקפים זה את זה.

איני סבור שהרעה היא באמת רבה כל-כך. לא כל עקיצה ולא כל הערת-לגלוג מדלדלות את הפולמוס ומנמיכות את קומתו. עוקצין כאלה פעמים אינם פגם, ופעמים הם יתרון מצד תבלין החריפות. מיטב פרקי הפולמוס בספרות הפוליטית שבעולם יש בהם, כידוע, מן הסממן האישי הזה.

ואף-על-פי-כן הגיעה השעה, דומני, לתבוע עלבוננו של אדם אחד – ולאן דווקא מן החיים עמנו כיום – שההתקפות האישיות עליו נתרכו בזמן האחרון. כוונתי ליהושע בן-נון.

עובדה היא כי כל שעה שבעלי פולמוס מפוכחים שבינינו רואים צורך להפריך או לשים ללעג את טענות זכותנו ההיסטורית על ארץ-ישראל ואת זיקתו של העם היהודי אל ארץ זו, כמושג אחד ושלם וכולל, הם מוסיפים ומדגישים, כדי לשבר את האוזן, כי "לא נשוב לעולם אל מושגיו של יהושע בן-נון" או "לא עולמו של יהושע בן-נון הוא עולמנו ולא מפותיו מפותינו" וכיוצא באלה. לדעתי, יש בהתקפות אישיות אלו טעם לפגם.

ראשית – כיוון שיהושע בן-נון נעדר מן הזירה המדינית, מוטב להימנע עד כמה שאפשר מלעקצו. אך יש גם טעם שני המחייב, לדעתי, הימנעות זו. לדעתי, אין זה הוגן לעשות את יהושע בן-נון שעיר-לעזאזל ולהטיל עליו, בענין מפת הארץ השלמה, את האחריות לתפיסות גיאופוליטיות שלא הוא לבדו דגל בהן. בין שותפיו להשקפה, בבעיה זו, היו גם אישים אחרים ולא רק בימי קדם אלא אף בזמן החדש, ובהם דמויות כמו הרצל, וייצמן, ואפילו מאיר יערי, אשר כל כתביו וכל מעשיו מעידים עליו כי עד הזמן האחרון ראה אפילו הוא את ארץ-ישראל כדרך שראה אותה יהושע בן-נון, ולא עוד, אלא שאותה מפה של בן-נון עוררה אותו אפילו להתנגד בשעתו, יחד עם רבים וכן טובים, לחלוקת הארץ ולרעיון המדינה היהודית.

מי שטופל עכשיו על יהושע בן-נון לבדו כל אותן האלוצינאציות בענין ארץ ישראל וזיקת העם אליה, מעוות, איפוא, משפטו של יהודי, אשר לא הוא לבדו אשם ב"רוח השוביניזם ההיסטורי" הסוחף כיום, לפי "על המשמר", חוגים ניכרים בישראל, רוח שפעם קראו לה בשם ציונות.

3. פירושם של "סנטימנטים"

תמיד כדאי להבדיל בין מדינאים שהגיונם עז וחותרך ובינתם צלולה ומבטם נוקב וחודר ומרחיק ראות, ובין בעלי הזיות ואחוזי דמדומי-קדחת למיניהם.

תמיד יש לצלולי-הדעת יתרון על פני טרופי-הדעת, השקועים במיסטיקה רגשנית ומופרכת.

אלא שגם הפכחון אינו רוצה ואינו מסכים שיראוהו נטול "סנטימנטים" ומתנכר לרגשות.

משום כך, לאחר שפורסם בעתונים, כי פנחס ספיר אמר באחת ההופעות שלו, כי אין לו סנטימנטים

לחברון ולשכם ולג'נין, ראה מזכיר מפלגת-העבודה צורך להעיר, בהזדמנות אחרת, כי "לא אמרתי שאין לי סנטימנטים לחברון, אלא רק לשכם ולג'נין. העתונאים סילפו ויבושם להם".

קשה לקבוע בדיוק מהיכן נובע טעמה הקומי של הערת-תיקון זו, הבאה להעמיד דברים על דיוקם.

נניח, איפוא, ליסוד הגיחוך הקל הנלווה לענין זה ונעיר משהו לגופם של דברים.

היעדר של סנטימנטים לגבי שמות כמו חברון או לגבי ערים אחרות, אינו, לדעתי, פגם שיש להצטדק

עליו או לתקנו. אני רואה צורך לומר זאת מפני שגם אני איני מרגיש עצמי שונה בענין זה מפנחס ספיר.

ודומה שאפילו אמרתי זאת, אפילו יותר מפעם אחת, ברשימות אלו בעתון.

אותי, למשל, מניח צליל השמות חברון, או יריחו, כמעט אדיש מבחינה סנטימנטאלית. אין שמות

אלו מעוררים בי געגועים שאין להכילם.

אלא שאדישות רגשית זו אינה שייכת כמלוא-נימה לעמדותי כלפי ערים אלו, וכלפי מקומות אחרים

בדומה להן, בוויכוח הנטוש עליהם כיום בציבורנו.

ההכרה הברורה האומרת כי אומה אינה יכולה ואינה רשאית שלא לראות כחלק אינטגרלי מהווייתה

וממפת ארצה היעודה, עיר כמו חברון, או אזורים כשומרון ויהודה, שהם מיסודי תולדות העם

וזכרונותיו ותרבותו, הכרה זו ויחס זה אינם פרי סנטימנטים, כמו שהיחס ללוח-הכפל אין בו מן

הסנטימנט וכמו שהכרת ההבדל בין הזכרון ובין הטשטוש, בין חוק ההגיון והחובה ובין

האימפרוביזאציה העסקנית, אינה כרוכה בסנטימנטים.

משום כך יש משהו מן הצורם והדוחה באותה לחלוחית של רגשנות שבה מדברים על "השטחים"

דווקא אלה המתנגדים ל"שילוב", או ל"אינטגרציה", שעה שהם טוענים, כי ארץ-ישראל השלימה

שוכנת בלבבם פנימה ואין הם צריכים לראותה נכללת דווקא במפה המדינית כדי לאהוב אותה ולהיות

קשורים בה. עד כדי כך הם מחשיבים את הסנטימנט.

4. פירושה של סטאטיסטיקה

לענין "סנטימנטים" ראוי גם לציין כי היסוד הרגשי, אפילו הרגשני, הוא מיסודות דבריהם של ריאליסטים מובהקים מסוגו של פנחס ספיר, שעה שהם קובעים בסערת-נפש כי הסכנה הדמוגראפית תביא לידי כך שאנו נהיה ל"מס עובד" לערבים וכי ארץ-ישראל השלימה פירושה חיסול מדינת ישראל. אל אף הפכחון המדומה שבו נאמרים דברים מסוג זה יש בהם מידה כה רבה של התמסרות רגשית לניחושים של הסתמכות על תחזיות-עתיד מעורפלות, עד כי ספק הוא אם פנחס ספיר היה עושה תחשיבים כאלה בסיב להחלטות גורליות אילו נסבו הדברים, למשל, לא על ארץ-ישראל וכריתת לבה, כדי למסרו לבעלות מדינית שלירדן, לא אפילו על עדנין כדאיותה או אי-כדאיותה של מלחמת-בחירות באחת הרשויות המקומיות.

על סמך איזה חישובים, על סמך איזה אומדן מהלך עלינו פנחס ספיר אימים אלה של השטחים-המוחזקים, העתידים "לחסל את מדינת ישראל" מחמת הריבוי הטבעי של הערבים? הוא עושה זאת על סמך חישובים מספריים שהוא מקפיד וקובע אותם כבעלי תוקף לטווח של שלושים או ארבעים שנה. שלושים-ארבעים שנה, בעידן זה של תמורות ותהפוכות, שאין דומה להן למהירות ולהתפתחויות, ששיעורן אינו צפוי! אומדן זה של פנחס ספיר אינו מביא בחשבון לא את אפשרויות הגדלתה של הילודה היהודית, לא את סבירות צמצומה של הילודה הערבית עם שינוי הרמה הכלכלית והתרבותית, ולא את סיכויי העליה היהודית מן התפוצות ואת התפקיד העצום שעשויים למלא בתחום זה כל אותם גורמים לא צפויים שמרצון או מהכרח.

בחוברת מאלפת של "סיכויי העליה והבעיה הדמוגראפית", מאת אפרים בן-חיים ופרופ' הראל פיש, אנו מוצאים כי עליית חצי מיליון יהודים, עד סוף המאה, תהא מספקת כדי לאזן את הריבוי הטבעי של הערבים. מספר זה בלבד (בלי לצרף אליו כל שאר נסיבות מסייעות) הופך את חישובו של פנחס ספיר לשרירות-לב פסבדוריאליסטית, אשר כל שנה מן השנים שהיא חלה עליהן, עשויה להפוך אותה ראשה למטה, ובשמה הוא דורש לעשות עכשיו את מעשה הוויתור הגורלי שאין להשיבו. דומה כי לנוכח כל אלה אפשר לשאול לא רק מה מידת הפכחון שבחישובים אלה, אלא גם מה מידת האחריות הציבורית של כל אותם בעלי-חשבון הבוראים, מכוח השם-המפורש של הדמוגראפיה, גולם סטאטיסטי נטול-שחר שהדבר האחד הברור והוודאי שבו הוא הקרדום שבו מאיים חשבון מופרך זה לנפץ את שלמות חזונה של האומה מיום צאתה בגולה ועד היום.

אותו סחף של יצר ושל רגש, המעורר אנשים לדרוש כיום החלטות-ויתור חורצות דין, על סמך חשבונות מעורערים, לטווח של שלושים שנה, אותו דמדום רגשני, אותם ערפילי מיסטיקה של סטאטיסטיקה, הם המהלכים כיום במסווה של פכחון ושל מדיניות ריאליסטית.

לא חסרון סנטימנטים הוא חסרונם של פנחס ספיר וחבריו. ההיפך מזה.